

СПИЦИАЛИСТИК ЧАРЫШ-ШИМЧЕДИКЧИ КҮШ

Ажыл-херээниң ёзулуг мастерлерери

Ол хүн артен ажылче Мария Васильевна сагыш-сеткили тогуу кончук баш келген. Бодунун бригадалык бар-бадан бээр элөөн үр болу берген — баштай эөлөгөчү шөлөөни эрттирген, а оон соонда СССР-нин Дээди Советинин бирги сессиясында киржин чорган. Мынчанга уугуларын дегийт-ле көркөпкөн, оларга чүртүүн дээди органын чүүү чугаалашкан, шиптирлөөнүн хөөрөп берип, келир үеде канчаар ажылдаар деп болуп, планын турарын сүмө-лежир бодалан.

Чузулга оларнын өөрүн дин-наткы дег ажил-херээ-ле кой: 140 орунуг уруглар садынын шеверлөөшкнни хуусаа бетинде доозулган, аэропорттун бугурулга бажынынын ту-дууда шукатура ажылдары баа чедишкнни чоруп тур-рар. «Тудук кезектери» ком-бинатта ажылдан турар эве-нолар боттарынын планын оналдаларын чедишкнни ботландырып, бо чүрталга ба-жынында шеверлээр ажылдар-ны өки чорудуп турар. Оон Мария Васильевна СССР-нин

манда оларнын баштай ажил-дап кээп турда, кангы тур-ганан бригадир сакты хонуп келген: чамдыктары чоокка че-динде күүсеткени рапорттан, телеграмма чорудуп чытканы ол.

Амгы үеде ол бригадала 20 ажыг кижин ажилдап турар. Олар шуптуу комсомолчулар. Азындан суг апкас найы-ралдыг коллектив болуп олар өскөн. Бригаданын кезигүн-неринден чыддын эгезинден тура чангыс-даа кижин ажил шагы үзүп көрбөөн, корум-чурум үрөөн чангыс-даа тава-рылга болбаан. Чартык чыл-дын планын оналдаан 120 хуу күссөдүп, чеди айлар-нын амжыр ботландырган бол-ган Мария Васильевнанын баш удуур кылган санаашкы-нын ёзуугар августтун панын оналдаан беш хонук бурчу-гаар доозар аргам бар.

Бодунун ажылдап турары ийги участоктун вагончуга-жыны ч-тин келгече, эртеги-нин сес шак безин чепсөөн болган. Хөөрайнын муруну чар-ымында бекте хой кат кыл-дыр бедиш үгүдөөн бажы-нарнын туугуларында амды-нында шимөөн-лааш-даа дин-набалас. «О-л Бугу чартык ай дүргүзүндө дима-ла ирай бе-генер-дир. Дорту бажыны-нын шеверлөөшкнни кир-диккен, а салкын тудуу доозур чыгай берген-дир» — деп, хоочун туугу бодангы-лаан.

Хүлээлге күүселдезин хынаптурбис

Дээди Советинин сессиянын ажылынын дугайында кыска-зы-биле чугаалаш, уругла-рын мынчаар кыйгырган:

Уруглардан өделег коллектив тургустуна бөринге ууг-ла бугуруур хире эвес хөөнөр унуп турган болгай. Ажылын дингаар уреп кылар, корум-чурум үрөөн тавагыралга ба-за болу бээр. Сафронованын муруну чарында турган бри-гадир чакотк начальнигыне ол бригаданы тардып көрү-нөр деп, та чеже ыгнал ман-нап келген чүе! Талтыг-ла ол айде демги бригаданы мөөз хуулаан көрүр деп Мария Васильевна дилеп чеди бээр-ге. № 48 туугу эргелениш чамдык дарагалары кайгап каан. Мыналы-даа оон турум мөзүлүн, угулаан уун сыкпак чаңчылын олар билди болган бугуруян. Чүге дие мурунда кыш чыл бурунгаар ол база-да бодунун чангышыл калган бригаданын кайгы. Шак-ла индиг дождунгай бригадала эки турамы-биле шилчөөн кижин.

«Чуд мон? Сеп чогулда кайи бире ажилдап каапкы-нысты магадап турарын ол бе?» — деп, Сафронованын ажилдап турары участоктун начальниги Е. М. Иванцова артындан билдиртпей башып келген, чугаалаан. — Экин-жени Мария Васильевна! Кор-бес силер бе, бие дээрге эр-тег ажилдап келген болду бис ийги: бо бажыне шилчөөн, оон амгы үеде шут дорту кабылнын малгаашкынын чоруда берилеи.

Ажылдап турда, шак-венин эртеки-да орта эскерткис. Мария Васильевна уругларын оон хүн кылар ажылдарын эргий коруп, кымнын канчаар ажилдап турарын хайгаарал чоруккан. Оларнын каймын-даа хол дашты-биле ажилдап турар, шупуен дээр арга-жок. Шуптуу-ла амгы дорте кылымкай кижилер-ле бо-лгай. Бригадала комсорг Вера Арптангы ап көрөөн. Оон туткан мастерго кинески тур-гангы. Сонга кастыктарынын кыймыл сымкай малгаашкан Ина Старшинованын чиге-чек салаалары суйбай тууду эрткилээр, рамаалар бузаан Ля-за Шагинова чурукту ышкаш маажым хеделип тургулаар. Бригадалынын кезигүннери-нин ажилдап турарын көргөш,

— Тудугну хоочуннары бистер ол уругларын өөртеп-бе мурууса, кым өрөдир чүе-ле болуур! Ашпа-шалында чүе деп болду силер, чоругу таар-жы-ла бээр болгай ол — деп, Мария Васильевна харыялап турган.

Ам уругларнын шалып, кан-чагай ажилдап турарын көр-гөш, Сафронова иштинде өр-өөнүн аажок чоруп турган. Дагдынныкчы Москваже



Хураганнар өстүрери амырэвес

Каа-Хем районун «Бурунгаар» совхозунун хоймузу Назымчип Ненденевич Назыты ошашкан ажилында харыса-галыг кимилерини бирээзи.

— Ам чеди чыл дүргүзүндө хойжулап келдим — деп, өл өөрүшүлүк чугаалап турар. — Чылдын-на анык хураган кадарар кими мен. Оларны семиртпип чайлаткыш, нүзөглет-кеш, соок кыштан хур иш амырып наар. Оларнын ыргыл-дазын эрттиргеш, өсө-бир кижиге хүлээдип бээр. Оон база-ла анык хураганнар хүлээп алыр.

Хураганнар ажаап кадарары амжыр эвес амыл болду ийин. Анык болгаш, олар кончук кашпагай. Бажын дозуп кадар-бас болза, ыңай-бээр маңнашп-ла турар. Хоймузун амык хураганнардан чылдын-на ыргып алыр дүгү улан көүдөп өрар. Эртин чылын бир хурагандан 2,6 килограмм дүктү ыргып алган.

Бо чылын ол шыраан көргүзүлгү болган. Төрөм совхоз-зунга 1810 килограмм дүктү ыргып бээр хүлээлге алгаш, ону амжыр нүүссөдүп, 1888 килограмм дүктү ыргып, ду-жааган, ыңчанга берген сөзүгө мынчаар ээ болган. ЧУРУНТА: «Бурунгаар» совхозтун хоймузу Н. К. Назыты. Сөзү болгаш фотозу Х. ОИДАН-ОЛДУУ.

Совет Тыванын 30 чылынга

Чалгынналган чон

1944 чылдын күзү. Ал-дүртүдү Уугу дайнынын фронттарында немец-фашист-тик элекционер-биле чаала-жып турган тыва чыл тура-чаларнын бирээзи Шуй чур-туну Хомушку Нордун ө-бүдө-зүгө болгаш ха-дууларынга чоруккан чагаанынга мынча деп бижээн.

Терек ол мынаар кыш, чай дие-син амжыр-соккал чок көжүп, хуу ажил-амжыл чурттан чо-рлайнар. Оон бээр талтыг-ла үжөк чыдаар эртек. Ынчангы Шуй-чун арттарынын амжыра-чуу чуртталганы таныттымазы-бис өскерлерин. Хуу ажил-амжыл чоруп арттар 1960 чылда аш-шарымы, мал-ма-галын калып, демнежин, кол-хозту тургустаннар. Ажил-амжылдын амин чоңундун хун бү-рү чаа нүдөк бурунгаар деп-шалакже көжүп олар бажы-нынга дүштүр «Муриакчы» деп алап Елганнар. Суму төвү турган Булуз суур чагаймы-ды туттуган, кохозчу суур бооп сайыраан. Барлык кен-чын кыдым дүргар сайырап хөгжөн ол суурнуң сөз дорт күдүмчүлүгү ужу-бажынга чедир чаагай кылгаштарга бейиз ирак.

Колхоз төвүнде беш чус ажыг өөреникчилерг ортукма-школа, 25 олуттуг уруглар са-ды, 25 олуттуг эмгекте салбы-ры, азы-чөмүндү болгаш улес-түр бараанынын магазини-ри, чунар-базы, Культура ба-жыны, харылаа конторазы, районун амжырап-хандырга-ла, комбинатынын салбыры дээш, өскө-лаа чоңунд кулу-туруугу чагай чорунга ба-рлап болган албан, организа-ция чөлери ажилдап турар. Бажын бүрүзүне Ильячынин лампанын айынындар хып, радио ирлап турар. Телесон, почта колхозчуларын калбак амжырадына кирген.

Кижилерини салбыры чыл-дын чыдаан чорунда чур-тунга ба-рлап болган албан, организа-ция чөлери ажилдап турар. Бажын бүрүзүне Ильячынин лампанын айынындар хып, радио ирлап турар. Телесон, почта колхозчуларын калбак амжырадына кирген. Амгы үеде Шуй суур улам чагаймып сайырап турар. 250 олуттуг Культура бажыны-нын туугун мыла эгезден, чур-талга бажындары хун бүрү не-межин турар. Назарово ГРЭС-тин бектик волтулугу электри дамчылганын чыгыларын Шуй суурже кылып кирип ту-рар. Культура бажынын чамында колхозчуларын бот-тыгыштыр уран үзүп болгуну докталамал ажилдап турар. Олар хойку бригадалар төптө-ринге, сезонуг амжырап үе-ниде хову турлагаларына, хой кыргыч чөлөргө солун про-граммалыг концерттиг, лекция-

ЧАЙЛАГДА

Чайгы үеде мадам эки олар-дын семиртпип хой продук-ция алырлык баа маддын баш сагыш өстүрөөнүн көзү чүдү дээрин Овур районун «Торгалык» совхозунун амжы-мчилери эки билир. Ычан-ганш чайдалашкынын кан-чаар эрттиреринин планын баш бурунгаар директорга, парткомга чугаалажып көр-гөн оон ледишкнниг болу-рунга үзүп ийги болган.



Июль айнын эгезинде сов-хозтун сут-баран фермазы, 3 молдан ирт, чыгы, бола мал чайдалап үе берген.

— Тайга олары эки-дир. Искертпир оларын шак таар-мыштыр турарымстан сут савдалы мурункууналар ар-быдап турар — деп, ферма эр-гелекчиси Рамса Доспан чуга-лап турар. Фермадын коллектив бирги чартык чылда 30 тонна сут дүжүлү турган, 34 тоннаын сактаан. Малдын семиртпелесини органикасты эрттирерин ишек кадарылар хүдөөн алган, ам чедишкнниг ажилдап тур-рар.

МОСКВА. Тоску беш чылдын күш-ажыл-ды бугуручүлүүн беднер талазы-биле оналдаларын болгаш социалистик хүлээ-гелерин хуусаа бетинде күүсеткен дээш, СССР-нин Дээди Советинин Президиуму-нун Чарлыын Бугуар Месиваның Влади-мур Ильич атыг электромеханика заводу-нун слесарь-эптекилер бригадалык дара-азында нежигүннери шаңнатканнар: Ок-тябрь Революциясы орден-биле бригадир Владимир Михайлович Овчинников, Куш-ажылдын Кызыл Туу ордени-биле —

слесарь-эптеки Нисидай Андреевич Дуб-нов, Куш-ажылчы алдарын орденнин III чергези-биле — слесарь-эптекилер Михаил Иванович Нисин, Валерий Иванович Поляков, Владимир Алексеевич Сошни-ков олар.

ЧУРУНТА (сологай таладан): слесарь-эптекилер В. И. Поляков, бригадир В. М. Овчинников, М. И. Нисин, Н. А. Дубнов, В. А. Сошников олар-дыр. (СЭТА-нын фотохрониказы).

ШЫНГА харылы

ХЕМЧЕГ ХҮЛЭЭТКЕН «Ажылдаас чунар-бажы» деп эргиде, Мерседейге кел-ген чага август 7-нин солу-нунга парадаттыган. Танды районун төвү Бай-Хаак суурунун чунар-бажынын сөөлү дөрт айда шоочалыг туруп келгени мыда шүгүм-чүдөөн.

Ажылчы чоннар депутатта-рыннын район Советинин нүүс-комунун дарганынын ора-лаччысы С. Монгуштуң редак-цияга дыңатканы. Итинин чунар-бажынын ажилдап турарын ая-

рысалгалыг өштерге адми-нистрация талазында хемче-лер хүлээткен. Чунар-бажын август 9-тан ажилдап эргелөөн.

ХАРЫЛЗАА ТҮРГУСТУНГАН Бо чылдын июль 26-да үн-ген солдунга «Кичангейге ал-за» деп эргиде. Каа-Хем районун чагаан парадаттыган. Чөөн-Хемчик районда «Тыва» сов-хозтан телефон-биле чуга-лашын харылажыры берге. Чүге дээрге харылаа шүгүмү үргүдү-ле үрели берген ту-рар. Ол ышкаш радио база мыттапас деп автор бижөөн.

Чуугу бектик машиналар өр-диги турарында телефон удаанын болганчак-ла уу-п-теринин таварымдала-рында харылаа үзү-тедип турган. Улазыннар үстү берги дег черлерин өде кыл-ган. Сөөлү үеде Теве-Хаа-би-ле аразында харылаа эки-жөөн. Оон-биле Чергелештир райкүүсом харылаа шүгүмү үрөөннерге харысалга хүлээ-ди болгаш харылаа шүгү-мунун кадалгалынын күштел-дирер дугайында шиптир-хү-лөөн алган. Чамдык четпестерин ула-мында Теве-Хаа суурга ра-дио мыттавастай бергилээри шын. Ол бүгүнү эдеринин хем-четлерин алган.

Сактыкчынарны- аныяктарга

Бо чайын «Шын» солунунун бир номеринге О. Товуунун Калдак-Хамар оруунук тутту-ну тургалынын дугайында чүдүлүн чоңудум.

Ол орук туугунга барык бү-гү Тыва киришкен. Ылангы Тес-Хем, Эрзин, Каа-Хем ко-жуунардан, Кызылдан х.й кижин кээп ажилдап турган. Ту-дуга келген араторын чур-талап оран-савы-биле хандырап дээш Шүүрүмүкка 2 бажыны, 2 баракты, хабэс бижырап черин туткан турган. Аш-чөмүн, илангыя сортуг ак далааны Совет Эвмелиден эккеп тур-ган.

Тестен чыл дүргүзүндө барык 900 кижин ажилдаан. Дала-дай, Кан-оол, Ендан оларын бригадаларын эки ажилда-нын нам кожоюмундан дем-деген турган. Каа-Хеминиң 54 арттарынын 7 хонук дүргүзүндө кызып ажилдаан база-ла демдегет-тинген. 1939 чылдын сентябрь 26-да үнги «Хостуг арат» со-лунда бижээни болза: «Кызыл хоорай чыгарызын 60 дүжү-линг 8 бригадалык сентябрь 5-тен

15-ке чедир орукка ажилдаан. Ол орта Алдын-Херелдин бол-гаш Беловтун бригадалары үлүг нормазын 171 хуу ажыр күүсеткен. Ол оруктун туугунга киржил чораян эштер бистин араваста ам-лаа чурттал чорорулар. Тыванын экономика, культуранын тургустун, көжүдүлүп келген кижилерин сактыкчынарны аныяк салгалга үзүп сонуургал болгаш өөрдөп болуу. Е. МИНДРИМА.

СИЛОС САЛЫШКЫНЫ



«Россия» совхозтун механизаторлары тарымал тоорукту сийластап эгелей берген. Ону ферма чамында цементлеп каан траншеяда төп турар. Ында амжыл хаймышкынын, Социалистик чарыштын түң-нели беш хонуктап үндүрүп турар. Беш хонуктун түңнели-биле алдыра, бирги өрүн 260 тонна тарымал тоорукту ажаап алган Климентий Каза-

ков элзэн. Механизатор Сал-чак Маздыр-оол ийги черде болган. Ол 240 тоннаын ажа-ган. Чолаачылар ортуунда чарышка Михаил Артемов шы-ларган. Ол шалден траншеяга чедир 170 тонна тарымал тоор-рук сийласту өөрткөн. Ивая Гришунин аша 15 тоннаны че-дир өөрткөн. Баргаш, ийги черин элзээ. Чарыштын тил-келдеринге кылаа тукчугаш-тарын тывмаккан. Тарымал тоорук ажаалда-мында 7 комбайн, 12 автома-шина ажилдап турар. Шалден келген машинаны деңгелди, кайи хире илган масса эжектел-генин шиптиги үчүдүн кыл-мын турар. Ону эңилекчи Елена Кузнецова ак сеткилдик күссөдүп келген.

Совхозтун мал фермазынын чамында 1600 тонна ногаан мада сакталган. Ында он өсөк чыл дүргүзүндө мехлизатор-лар келген. Ивая Сактыкчы-нингер үдүү элзээ эвес. Ол ам силос комбайны башкыры-турар. Дүржүлгө мехлизатор хун үдүүн докталамал амжыр күссөдүп, муриакчы иш-чи деп маддын турар. ЧУРУНТА: муриакчы ме-ханизатор Ивая Сакты. В. ФОМИНИНЧИ фотозу.

Башкыларның август хуралдары

ӨӨРЕДИЛГЕНИ, БЕДИК ШЫНАРЫ ДЭЭШ

КОММУНИСТЕРНИН САЛЫШКЫНЫ

Бай-Хаак суурун Култура бажыныга башкыларның август чыгууда хуралы эркен. Ийи хуи үргүзүлгөн хуралга үш илеткелди дыйлап, башкыларның аразында ара-дуржулга солчуушуну болгон.

Владимирова ортумак школлада партия болуу коллективтин иштинге тоза утла-нышымын, кескү ажылды чоруурун турар. Ону болуун керээниң буюду мастери, дуржулгалык башкы В. Боровникова бимдип удурткан.

те-кижиядилгели ажылларның тазаны-биле дээр көргүзүлгөн чедип алган. Ол школаларга бүгү байлаа таарымчалык, хорум чурчуну болган школа, интернат арышээр.

Өөреникчилерге ханы, бажы билгилерин берип турар мурнакчы башкыларның салыкы-даа школаларга хей Бай-Хаак ортумак школаның төрөң дил башкызы Барыяма Хомушкеева Моңгуш 5-8 класстарга башкылашкыны бедики дөңсөлө тургузуп, өөреникчилерге долу шыларны билгити берип турар.

Района 338 башкының 95-и коммунистер. Дыка хей башкылар боттарынын педагогиктик ажил-чорудуулаан хей-интинин ажил-чөргү-биле чөйүнүшкенин кобалап чурт-такчы чол-биле харылааны бажык туудуу келген. Чугале пропалагандар болуу 27 кижилер ажалдап турар, а башкыларның үш кижилер бирээ-ле лектор болган агитатор.

Комсомол болгаш ПИОНЕР АЖЫЛЫ Комсомолду Танды райкомунун секретары А. Комбу болуун илеткелди ВЛКСМ-нин XVII съездине болган өөреникчилерин коммунистик кижизидилгенин тазаны-биле районун комсомол болгаш пионер организацияларынын соругуларынын дугайында чугалаан.

Пионер ажилын билдип удуртуп, кижиякый ажилларды турар улус пионер вожагыларын салып коюурун. Оларга Мария Арпалов (Кочетово сес чыл школаны), Людмила Неубокеева (Хову-Аксы сес чыл), Ольга Захарова (Сосновка сес чыл школаны), Валентина Моңгуш (Кур-Чер ортумак школаны), Нина Петрова (Бай-Хаак ортумак школаны) болган өскөдөр-даа хамаржыр.

ӨӨРЕДИЛГЕ-КИЖИДИЛГЕЛИ АЖЫЛ, СОРУЛГАЛАР 1973—1974 өөредилге чылында башкыларны болган өөредилге-кижидилгелин ажилдарынын түндүгүндө база чаа өөредилге чылында сорулгаар дугайында Танды райкомунун улус өөредилге бажыларын эркендеген В. А. Попованын илеткелди август чыгууда хуралдык киржикчилерин кичээлге дыйлап чугалаан.

«ЧОЙГАННЫ» БИР ХУНУ



Бин-Хемини шаткыч аргамыш удур чокталган иен моторунг хемде олурганнарын эрааде оскө кижилер көргөн болза, канид-бир дыйтанган улус-ла кылдыр боодар боор. Шынал-ла хеме хөдөлгени алгаш концерт көргүзүп чорван артистерин кым көргөшчү?

СПОРТ

Дидимнерниң маргылдаазы

Совет Тыванын 30 чыл болуу оюнга тураскааткан мотоциклерде кросс августун 25-те Кызылдың Хербея даяны болуп эркен Чыл бүрдө эртин турар бо кросска бистин ажи-дуйга келгенин Хакас автономиялык облустун чой-бис-лаан-Абаканга, Минуссинский, Черногорский база Ак-Довуратын, Сарыг-Септин болган Кызылдың шылмаде комитеталары маргылчылар Анаа иртин-биле 22 спортчу, оларның аразында мотоцикл спортчулары СССР-ниң спорт мастеринге аерт канидаттар киршкен.



В. ЧАДАМБА. ЧУРУКТА: 175 куб сантиметр ишкер шиландыларг мотоциклердин спортчулар аразына болган кроссунг тилекчи В. Носов.

№ 35 УЧИЛИЩЕ ЧАЛАП ТУР

Кызылдың № 35 профессионал-техниктин училищенин 1974—75 өөредилге чылында сургузудар хүлээп алырын үргүзүлгөн турар. 8 класс дооскан 14—16 харлыг урууларыны үш хуу-саалыг өөренири-биле хүлээп алыр.

УЛУГ-ХЕМ РАЙПОЗУ Баян-Кол суурга ажалдаар садгымчалар хүлээп алырын чарлап тур. Ол суур-нун магазининге бригада болуп ажалдаар ҮШ КИЖИ ХЕРЕК РАЙПО БАШТААР ЧЕРИ.

Школа болган ада-ие

Канды-даа ажилды чөйүнүшкенин болуру аңда били орунгарга хынамчалык белет-кеден болган организациялар чурттан чугула хамаржыр. Улуг-Хемниң Торгалык сес чыл школаны чаа өөредилге чылында белеткелди чоругу өйүлдө, июль айда-ла, дооскан. Ону күрүнө комиссия үшелен көргөн.

Бажында арзылан

Ийн-үш чыл бурунгар Ба-куда Берберовтарның өг-бүдө-ениде Кинг деп шолалык ар-зылап чурттан турар дээрзин солуннарга бажып турган. Ол четки иштинде эвес, харын шөлөөн, хооранын тав кудумчуларынын бирээниде кижилер бажынында чурттан турган. Берберовтарга журналистер, биологтар, аңаа кижилер-даа үлүлбөс бар болуп берген. Кингиниң каржы эвеси, чаажы бүтүгүндө кайгалып турган. Аң амгытанынын хааны азырал малдарын чурттаар принциптеринге долузу-биле чагырты берген. Оон илалы болганын чылааганна минчаар таймбырлап турар: ол төрүттүнгенде оон иези арзылан ою аажок балгылаан, «хоозуу-каанка. Кингини Берберовтар азырал каан, анда ол — кижилерге «кижигар чокка ынак болуу» харылаан. Түпнел-ховар, солун тавырылга-дыр.

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕЗИ: Шыжаке 667 000. Тыва АССР-ини Министрлер Чөвүлелинин Ном үндүрөр эер, полгтрафия ном салдынын тазаны-биле аргалаанын типография. (Кызыл, Шетиники-Кравченко кудумчуу, бажы № 1).

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАПАП УНЕР. ТИРАЖЫ 16256. ЧАТЫГ № 912. ТС-01023.